

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету суспільних нау.
проф. Остапець Ю.О.
Ю. Остапець
2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Регіональна політика та місцеве самоврядування
у країнах Центральної Європи
(Regional policy and local self-government in Central Europe)**

Рівень вищої освіти	Другий (освітньо-професійний)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	Українська (англійська)

Ужгород – 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Регіональна політика та місцеве самоврядування у країнах Центральної Європи (Regional policy and local self-government in Central Europe)» для

здобувачів вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 052 «Політологія» освітньої програми «Політологія», Ужгород, 2023.

Розробник: доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук *Лендьел Мирослава Олександрівна*

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри політології і державного управління

протокол № 14 від 27 червня 2023 р.

Завідувач кафедри Ключкович А.Ю.

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 8 від 29 червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

© Лендьел Мирослава Олександрівна

© Ужгородський національний університет

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 180	1	1
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: 4 аудиторних - 68 самостійної роботи студента – 112	2	2
	Лекції:	
	38	14
	Практичні (семінарські):	
	30	4
Вид підсумкового контролю: іспит.	Індивідуальна робота	
	40	-
Форма підсумкового контролю: усна.	Самостійна робота:	
	72	112

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «*Регіональна політика та місцеве самоврядування у країнах Центральної Європи*» є вивчення сутності, політико-інституційних моделей та практики регіональної політики та місцевого самоврядування у регіоні Центральної Європи, складовою якої є Україна.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ІК - Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру у політичній сфері, що характеризуються невизначеністю умов і вимог, із застосуванням фахових досліджень та/або здійснення інновацій.

Загальні компетентності:

ЗК02. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК03. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК05. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) .

ЗК08. Здатність спілкуватися іноземною мовою у процесі професійної та наукової комунікації.

ЗК09. Спроможність працювати у міжнародному контексті.

ЗК10. Дотримання засад толерантності та поваги до різноманітності і мультикультурності.

ЗК12. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності

Спеціальні (фахові) компетентності

СК02. Спроможність здійснювати фахову педагогічну та/або науково-педагогічну діяльність у закладах освіти.

СК03. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

СК04. Здатність комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК06. Здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

СК07. Спроможність ефективно виконувати політико-організаційні, експертно-аналітичні та консультаційні функції на національному та міжнародному рівні

СК09. Здатність вирішувати задачі політико-адміністративного управління та менеджменту на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях.

СК10. Вміння застосовувати форми, інструменти та методи публічного управління, регіональної політики, місцевого самоврядування, партійного та виборчого менеджменту у європейських країнах у практичній професійній діяльності в Україні.

СК12. Вміння ефективно комунікувати і розбудовувати комунікативні стратегії у роботі з різними соціальними та політичними акторами, стейкхолдерами, громадянами загалом на різних рівнях політичної сфери.

СК14. Вміння аналізувати загальні та специфічні тенденції розвитку громадянського суспільства, його культурні особливості, ефективно взаємодіяти з неурядовими організаціями та групами інтересу, визначати основні потреби та проблеми у цій сфері.

СК16. Дотримання етичних засад у професійній політико-управлінській, консалтинговій, аналітичній, дослідницькій діяльності, здатність формувати та просувати політичний імідж.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Регіональна політика та місцеве самоврядування в країнах Центральної Європи» (Regional policy and local self-government in Central Europe) є опанування таких навчальних дисциплін ОПП «Політологія», другий (магістерський рівень):

«Методологічні підходи сучасної політичної науки (Methodological approaches of modern Political Science)»;

«Публічна політика та управління у країнах Центральної Європи»

«Етнополітика у країнах Центральної Європи».

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Політологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.	ПРН02
Вільно спілкуватись усно і письмово українською та англійською мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері політології.	ПРН03
Приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки політичних рішень.	ПРН04
Здійснювати управління складною діяльністю у сфері політики, політології та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.	ПРН07
Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проєкти у сфері політології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів.	ПРН08
Застосовувати кращі практики діяльності органів влади, територіальних громад, політичних та громадських організацій, аналітичних та інших професійних структур Центральної Європи у практичній діяльності в Україні.	ПРН09
Виробляти публічну політику, реалізовувати організаційні, політико-управлінські процеси в органах влади, територіальних громадах, громадських, політичних, міжнародних організаціях, засобах масової інформації, консалтингових, аналітичних та дослідницьких центрах.	ПРН11
Застосовувати глобальний, міжнародний регіональний контекст до аналізу політичних явищ, відносин та тенденцій у політичній сфері України, розробляти прогнози та моделі розвитку різних сфер політичного та публічного життя, використовуючи досвід центральноєвропейських країн.	ПРН13
Здатність пропонувати комплексні рішення щодо спрямування публічної політики, соціально-політичного розвитку в територіальних громадах та	ПРН14

на регіональному рівні політики, вносити пропозиції щодо національної політики та міжнародного позиціонування України.	
Дотримуватися етичних засад у професійній діяльності та у громадсько-політичному житті, під час міжособистісної та ділової комунікації з представниками наукових, політичних, управлінських, громадських, національно-культурних, релігійних організацій і спільнот, спроможність до дій в межах етики професійних відносин, толерантне ставлення до інших думок та позицій.	ПРН21

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Регіональна політика та місцеве самоврядування в країнах Центральної Європи» (Regional policy and local self-government in Central Europe)»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Вміти використовувати сучасні доцільні політичні та міждисциплінарні теорії, концепції, що пояснюють сутність політичних процесів та специфіку функціонування інститутів на регіональному та місцевому рівнях	ПРН02
Вміти використовувати професійну лексику у спілкуванні державною мовою та комунікувати на професійні теми англійською мовою	ПРН03
Знати приймати політичні рішення на основі використання методів прогнозування, факторного аналізу, оцінки ризиків	ПРН04
Володіти навичками політичної освіти, управління політичними процесами на регіональному рівні та рівні місцевого самоврядування, оцінки результативності та ефективності діяльності	ПРН07
Знати методику розробки та виконання прикладних проєктів у сфері регіональної політики та місцевого самоврядування, враховуючи міждисциплінарні та етичні засади	ПРН08
Вміти використовувати ефективні моделі політичної діяльності у сусідніх державах у практиці політичного управління та комунікацій в Україні	ПРН09
Застосовувати на практиці знання та навички організації роботи політичних, громадсько-політичних, наукових, аналітичних структур, які працюють на регіональному та місцевому рівнях	ПРН11
Вміти аналізувати регіональний міжнародний контекст для прогнозування регіональних та локальних політичних і громадсько-політичних процесів, зокрема у транскордонних регіонах	ПРН13
Знати технології розробки та прийняття рішень органами місцевого самоврядування, органами влади регіонального рівня, компетенції інститутів влади державного рівня	ПРН14
Використовувати засади та навички професійної етики, толерантності, ефективної ділової комунікації з представниками політичних, управлінських, громадських, національно-культурних, релігійних організацій і спільнот	ПРН21

5. Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

1. іспит;
2. модульна контрольна робота;
3. усні відповіді під час практичних (семінарських) занять;
4. презентація case study, алгоритму практичної діяльності як форм індивідуальної роботи студента;

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на практичних (семінарських) заняттях, розробка case study, алгоритму практичної діяльності

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

Знання, вміння та навички здобувачів оцінюються через визначення якості виконання конкретизованих завдань. Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.

Форма модульного контролю: контрольна робота. Передбачає розкриття теоретичних питань. Кожне завдання модульної контрольної роботи (3 теоретичні) оцінюється окремо. Загальна оцінка розраховується як сума оцінок: теоретична частина – 50 балів (по 16-17 балів кожне теоретичне питання); Підсумкова оцінка за кожний модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів).

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит.

Результат екзаменаційного контролю визначається як середньоарифметичне значення модулів. Якщо здобувач погоджується з набраною кількістю балів, ця оцінка може бути виставлена в екзаменаційну відомість. Якщо здобувач не отримав достатньої кількості балів (менше 60) або не погоджується з підсумковою оцінкою, то він складає іспит у формі письмової роботи. Максимальна оцінка за письмову роботу на іспиті – 100 балів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (поточний контроль, Модуль1)

Поточне оцінювання та самостійна робота			Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3		
10	10	10+20	50	100

T1, T2 ... – теми

**Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти
(поточний контроль, Модуль2)**

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T4	T5	T6	T7		
7	7	7	9+20	50	100

T4, T5... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	4	30	4	30
Алгоритм практичної діяльності	-	-	1	20
Case study	1	20	-	-
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Критерії оцінювання теоретичних завдань на модульній контрольній роботі (максимальна кількість за 1 завдання – 16-17 балів):

0-5 – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити; 4 – 8 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань; 9 – 12 балів – здобувач відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні статистичні показники, але здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою; 13 –15 балів – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, послуговується науковою термінологією, але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації; 16-17 балів – здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Перевірка рівня навчальних досягнень здобувачів з дисципліни «Регіональна політика та місцеве самоврядування у районах Центральної Європи» здійснюється на основі результатів модульних та підсумкового (іспит) контролів.

Для оцінювання знань здобувачів будуть використані наступні групи методів контролю:

1. Методи усного контролю (відповідь здобувача на окреме питання теми у індивідуальній та фронтальній формах; бесіда під час роз'яснення проблемного питання; захист презентації або есе).

2. Письмовий контроль (виконання індивідуальної роботи; модульна контрольна робота).

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Поточний контроль знань здійснюється за складовими: перевірка знань здобувача на практичних заняттях і контроль за виконанням індивідуальних завдань та самостійної роботи. Оцінюються:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- активність у дискусіях, вміння обґрунтовувати та відстоювати свою точку зору;
- виконання письмових завдань;
- підготовка презентації, проект та її захист (індивідуальна робота)

Максимальна оцінка поточного контролю становить 50 балів.

Модульне контрольне оцінювання (МКО) проводиться в письмовій формі, у термін визначений розкладом. Завдання для МКО включає 3 теоретичні питання (кожне оцінюється max 16-17 балів). **Максимальна кількість балів за МКО – 50.**

Сумарна кількість балів модульного контролю визначається як середнє арифметичне балів за два модулі і складає максимум 100.

Підсумковий контроль (екзамен) проводиться у відповідності розкладу заліково-екзаменаційної сесії, в усній формі. Підсумковий контроль проводиться за навчальним матеріалом, визначеним цією робочою навчальною програмою у повному обсязі. До екзаменаційного білету включено три теоретичні питання.

Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

Оцінка з дисципліни виставляється у відповідності з шкалою оцінювання приведеною нижче.

Підсумкова оцінка з дисципліни здійснюється згідно з Методикою переведення показників успішності знань здобувачів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Програма навчальної дисципліни

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Регіональна політика в країнах Центральної Європи

Тема 1. Теоретичні засади регіоналістики

Простір як сукупність об'єктів та зв'язків між ними, зумовлених розташуванням один щодо іншого. Рівні політичного простору: глобальний, регіональний, міждержавний, національно-державний, регіональний та місцевий. Просторові терміни «ареал», «регіон», «район», «область», «провінція», «зона» та інші.

Регіон як об'єкт та рівень соціально-політичного аналізу. Американська та європейська традиції у використанні поняття «регіон». Різні моно-, міждисциплінарні підходи до дефініції «регіон»: економічне визначення; історико-культурний підхід; соціологічний підхід; історико-культурний підхід. Регіон у дослідженні міжнародних відносин. Державно-правовий підхід. Політико-культурний підхід. Макрорегіон – мезорегіон – мікрорегіон. Регіон як результат дії зовнішніх факторів та впливу локальних чинників. Регіон як адміністративно-територіальна одиниця субнаціонального рівня. Регіон як неадміністративна територіальна одиниця субнаціонального рівня. Регіон як територія реалізації державних програм.

Політична регіоналістика у системі політичних і регіональних дисциплін. Регіональні дослідження, регіонознавство, регіонологія, регіональна економіка, регіональна соціологія, політична географія, регіональна демографія, історична регіоналістика. Витоки (початок ХХ ст.) і виникнення політичної регіоналістики у 1960-1970-х роках як складової регіональних досліджень (*regional science, regional studies*). **Політична регіоналістика як міждисциплінарна галузь знань**, що вивчає регіональні аспекти політичних інститутів, процесів, партій, еліт та ін. в рамках певної держави.

Специфіка «**політичного регіону**». Регіон як політичне територіальне співтовариство на субнаціональному рівні в єдності своїх інституційних, поведінкових та ментальних аспектів. Різні типи політичних регіонів

Поняття «регіоналізму» у політичній науці: просторовий підхід до дослідження соціально-політичних явищ; синонім унітарного децентралізованого державного устрою; принцип територіальної диференціації державної політики; відносно цілісна система політичних поглядів, центральною ідеєю якої є надання регіонам ширших повноважень і збереження власної самобутності; сукупність соціально-політичних рухів. **Види регіоналізму:** культурний регіоналізм; економічний регіоналізм; політичний регіоналізм: автентичний, неавтентичний. **Форми регіоналізму:** поміркований, радикальний, сепаратизм.

Регіоналізм як «вимоги регіонів», **регіоналізація** як «відповідь центру» Регіоналізація як процес послідовних змін в територіальному поділу суспільства та їх певного фіксування. Активна форма регіоналізації. Пасивна форма регіоналізації.

Основні теорії регіонального розвитку. Класична теорія регіональної політики: принципи Дж.М. Кейнса (1930-і рр.): сумнів у здатності конкурентного ринкового механізму автоматично, без втручання держави, відновлювати економічну рівновагу. Неокейнсіанство: провідна роль національного уряду та децентрованих регіональних державних структур у процесах спрямування регіонального розвитку

Неокласична теорія економічного розвитку: М. Фрідман (1970-і рр.) оцінює став прихильником принципу невтручання уряду у функціонування економіки. Щодо принципів здійснення регіональної політики, її основним завданням стає не зниження регіональних дисбалансів, а досягнення економічної ефективності у розвитку регіонів, що є можливим лише у результаті дії ринку

Концепція **знаннєвої економіки** (з к. 1970-х рр.; поширення набула з початку XXI століття). Концепція **сталого розвитку** (з 1980-х рр.). Концепція **регіональних інноваційних систем** (з 1990-х рр.). Теорія **стимулювання регіональної конкурентоспроможності** (з к. 1990-х рр.). Концепція **кластерного розвитку** як формату стимулювання конкурентоспроможності. Теорія **соціального капіталу території**. Теорія **«нового регіоналізму»** та її критика

Типи регіональної політики за критерієм узгодження загальнодержавних та регіональних інтересів. Принцип **“справедливості”** та принцип **“ефективності”** у регіональній політиці. Сучасні варіанти **відносин між “центром” та регіонами** щодо здійснення політики вирівнювання територіального розвитку.

Регіональні політичні процеси. Політичний договір як основний механізм розмежування компетенції, відповідальності, сфер впливу. **Актори політики** на рівні регіональних співтовариств. **Регіональні політичні режими. Регіональні політичні культури, ідентичність, ідеології.**

Тема 2. Регіональна політика в Європейському Союзі

Основні етапи формування регіональної політики у державах Європи та в Європейських Співтовариствах. Перший етап: становлення регіональної політики у період Великої депресії 1929–1933 років. **Другий етап:** 1940-1950-і роки: регіональна політика як інструмент державної допомоги. **Третій етап:** 1960-і – початок 1970-х років. Формування регіональної політики Європейських Співтовариств і під її впливом цілісної регіональної політики в європейських країнах. **Четвертий етап:** з середини 1970-х років – до 1993 року (рік підписання Маастрихтської угоди про створення Європейського Союзу): активізація діяльності регіональних, місцевих органів влади, спрямована на реалізацію специфічних цілей розвитку. Паризький саміт 19–20 жовтня 1972 р.: запроваджено поняття «регіональна політика»; прийнято рішення про *створення Європейського фонду регіонального розвитку (з 1975 р.)*. Єдиний європейський акт (підписаний 1986 р. в Люксембурзі і Гаазі 17 та 28 лютого відповідно) про скорочення розриву між різними регіонами і відставання регіонів, що перебувають у найменш сприятливих умовах, роль структурних фондів. **П'ятий етап:** з 1993 року і до тепер: перетворення Європи національних держав в Європу регіонів. Постанова ЄК №1260/99 від 21 липня 1999 року про завдання та сформульовано вимоги щодо ефективного використання структурних фондів.

Регіональна політика Європейського Союзу. Регіон у політиці ЄС. Резолюція Європейського Парламенту з питань регіональної політики Спільноти і ролі регіонів від 18 листопада 1988 р. (відома як Хартія співдружності про регіоналізацію): регіон — це гомогенний простір, що має фізико–географічну, культурну і мовну близькість, а також єдність господарських структур і історичної долі. Визначення регіону Комітетом регіонів ЄС та Асамблеєю Європейських регіонів.

Історія формування регіональної політики ЄС. Норми Договору про створення Європейського економічного співтовариства (Римський договір, 1957 р.), Договору про

створення Європейського Союзу (1992 р.) про гармонійний розвиток території Співтовариств.

Мета, завдання, принципи регіональної політики ЄС. Роль Європейського Союзу у реалізації регіональної політики. Роль національних урядів у реалізації регіональної політики. Співвідношення між регіональною політикою та політикою згуртування. Цільові напрямки: 1993-1999, 2000-2006, 2007-2013, 2014-2020, 2020-2027 роки. **Хартія регіоналізації в Європі. Ідея «Європи регіонів»**

Основні інструменти регіональної політики. Макроекономічні інструменти. Мікроекономічні інструменти.

Неекономічні інструменти. Регіональне представництво в центральних органах влади. Регіональний лобізм: форми, інститути, методи. Міжбюджетні відносини.

Програмування розвитку регіонів у Європейському Союзі. Організація планування та прогнозування регіонального розвитку. Класифікація програм розвитку. Схема та основні моделі складення програм розвитку регіонів. Система показників регіональних планів та програм. Вироблення **концепцій спільного розвитку** у країнах Європейського Союзу. Операційні програми ЄС.

Фінансові механізми залучення коштів для реалізації програм. Реалізація програм розвитку. Моніторинг та оцінка реалізації програм розвитку.

Соціальний капітал територій. Вплив соціального капіталу на ефективність регіонального управління та розвитку територій. Формування **партнерств** як інституційної основи місцевого розвитку. Спеціальні інститути підтримки територіального розвитку. **Агентства регіонального розвитку. Кластерний підхід до регіонального розвитку.**

Кейси держав-членів Європейського Союзу щодо здійснення регіоналізації. Федеративні системи (Австрія, Бельгія, Німеччина, Швейцарія), регіоналізовані унітарні держави (Італія, Іспанія, Велика Британія), унітарні держави, які передають повноваження регіонам (Франція, Нідерланди, Португалія), класичні унітарні держави (решта держав). Кейс Іспанії та Італії.

Тема 3. Становлення та еволюція регіональної політики в країнах Центральної Європи

Передумови формування сучасної регіональної політики в постсоціалістичних країнах Центральної Європи. **Спадщина просторового розвитку у період соціалізму.**

Формування **субнаціональних рівнів управління** у результаті здійснення децентралізації чи деконцентрації влади. Виклик нерівномірного розвитку регіонів та територій центральноєвропейських держав: **проблема відсталих та депресивних регіонів.** **Перешкоди** для здійснення регіоналізації: стан місцевого самоврядування; відсутність інструментів узгодження інтересів місцевого самоврядування; проблема співвідношення між галузевим та просторовим підходами до управління.

Потреба адаптації до вимог регіональної політики Європейського Союзу. Застосування основних принципів структурної політики ЄС, системи регіональної статистики ЄС. Запровадження механізмів програмування та планування розвитку.

Моделі реалізації регіональної політики на національному рівні у країнах Центральної Європи: деконцентрація державної влади на рівні регіонів; поєднання деконцентрації та децентралізації на регіональному рівні; децентралізація на регіональному рівні, створення системи місцевого самоврядування на регіональному рівні; автономізація регіонів. Основні етапи регіональних реформ у центральноєвропейських країнах.

Інструменти та механізми регіонального розвитку у постсоціалістичних країнах. Формування неадміністративних рівнів управління: формування **макрорегіонів** у країнах

Центральної і Східної Європи. Співвідношення між статистичними регіонами (NUTS II), регіонами програмування та адміністративними одиницями держави.

Створення агентств, рад, фондів регіонального розвитку та інших неадміністративних інститутів управління.

Регіональна політика у Республіка Польща. Особливості регіонального розвитку у постсоціалістичний період. Адміністративно-територіальний устрій. Інституційно-правова основа регіональної політики. Розподіл повноважень та функцій між різними інститутами.

Регіональна політика у Чеській Республіці. Особливості регіонального розвитку у постсоціалістичний період. Адміністративно-територіальний устрій. Інституційно-правова основа регіональної політики. Розподіл повноважень та функцій між різними інститутами.

Регіональна політика в Угорщині. Особливості регіонального розвитку у постсоціалістичний період. Адміністративно-територіальний устрій. Інституційно-правова основа регіональної політики. Розподіл повноважень та функцій між різними інститутами.

Регіональна політика у Словацькій Республіці. Особливості регіонального розвитку у постсоціалістичний період. Адміністративно-територіальний устрій. Інституційно-правова основа регіональної політики. Розподіл повноважень та функцій між різними інститутами.

Розвиток регіональної політики в Україні (1991-2023).

Просторові особливості української держави. Історико-культурні фактори регіоналізації української держави. Економічна розмаїтість регіонів, динаміка міжрегіональних диспропорцій. Зовнішні фактори регіоналізації України.

Основні етапи й особливості адміністративно-територіальної реформи в Україні. Сучасна схема адміністративно-територіального устрою України.

Розвиток регіональної політики України. Концепція державної регіональної політики України (травень 2001 року). Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» (вересень 2006 р.). Закон України «Про засади державної регіональної політики» (від 5.02.2015 із змінами від 09.07.2022)

Конкретизація принципів регіональної політики у Державній стратегії регіонального розвитку до 2015 р., (липень 2006 р.). Зміни пріоритетів регіональної політики у Державних стратегіях регіонального розвитку до 2020 року, на 2021-2027 роки.

Інституційне забезпечення реалізації регіональної політики. Напрями конвергенції регіонального розвитку в ЄС та в Україні.

Модуль 2. Місцеве саморядування та демократія у країнах Центральної Європи

Тема 4. Теоретичні засади вивчення місцевого самоврядування та демократії

Класичні теорії місцевого самоврядування. Сучасні концепції місцевого самоврядування.

Принципи і моделі місцевого самоврядування.

Методологія локальних політичних студій. Визначення місцевої політики, місцевого політичного режиму.

Передумови формування концепції місцевої демократії (1980-1990-і роки): рух «Нова міська лівиця», політика лейбористського уряду Т. Блера у Великій Британії. Просування концепції Радою Європи як ідеального формату місцевої демократії.

Місцева демократія як владний режим, за якого громадяни контролюють місцеву владу та безпосередньо беруть участь у прийнятті рішень. Специфічні ознаки

місцевої (локальної) демократії: приналежність до громади; деліберація; політична освіта; забезпечення доброго врядування та соціального добробуту у громаді.

Комунітаристська версія місцевої демократії: «дуже локальна демократія». **Співвідношення між поняттями «місцеве самоврядування» та «місцева демократія».**

Концептуальні зміни у політико-владних відносинах на місцевому рівні: формування місцевої ідентичності: громади повинні перетворитися у політичні одиниці, жителі якої поділяють спільну просторову ідентичність; поширення практики громадської підзвітності місцевих “кванго” та партнерств, з метою підвищення рівня легітимності їх діяльності в очах жителів громад; створення додаткових представницьких структур при традиційних органах місцевого самоврядування (дорадчих комітетів; ad hoc груп; поширення колективних дій громадян, на протипагу індивідуальним, що сприятиме подоланню стереотипу споживацького ставлення жителів до інститутів місцевого самоврядування.

Роль Ради Європи у просуванні концепції місцевої демократії. Механізми моніторингу і просування пріоритету демократії панєвропейською організацією. Інституалізація місцевої демократії як напрямку діяльності Ради Європи.

Тема 5. Інституціоналізація місцевого самоврядування та місцевої демократії у країнах Центральної Європи

Політичні та нормативні передумови «відродження» місцевого самоврядування у країнах Центральної Європи у 1990-х роках. Чинники формування і зміст нормативного поля місцевої демократії у постсоціалістичній Європі. Радикальний варіант здійснення децентралізації у **Польщі**. Формування ліберальних нормативних рамок для місцевої демократії у **Чеській Республіці**. Фактори та форми інституціоналізації самоврядування у **Словаччині**.

Реформування системи публічного управління та адміністративно-територіального устрою у переговорному процесі між Європейським Союзом та країнами-кандидатами. Питання місцевого самоврядування у відносинах Європейського Союзу та центральноєвропейськими країнами.

Європеїзація політичного процесу у «нових членах» Європейського Союзу. Зміна політичних тенденцій на місцевому рівні

Тема 6. Представницькі інститути місцевого самоврядування у регіоні Центральної Європи

Системи та процедури виборів до місцевих органів влади. Оформлення місцевої електоральної демократії у регіоні Центральної Європи. Еволюція правил обрання місцевих органів влади у **Республіці Польща**. Сталість нормативного поля формування місцевих органів влади у **Чеській Республіці**. Мажоритарний дизайн системи виборів органів місцевого самоврядування у **Словацькій Республіці**. Специфіка виборчого процесу в **Угорщині**. Зміна системи виборів на місцевому рівні в **Україні**

Джерела формування та особливості відтворення політичних еліт у країнах Центральної Європи. Загальні тенденції локального елітотворення у постсоціалістичних суспільствах. Роль колишньої номенклатури, опозиції, «нових» підприємців у формуванні нової еліти. Чинник розміру територіальних громад у складанні певних візрів елітотворення. «Місцева революція» 1990-го року та усталення тенденцій відтворення еліт у **Республіці Польща**. Формування основних каналів елітотворення у **Чеській Республіці**. Особливості

відтворення місцевих політичних еліт у **Словацькій Республіці**. Місцеві політичні еліти в **Угорщині**. Сталість та оновлення місцевих еліт в **Україні**.

Тема 7. Участь громадян у місцевому самоврядування у країнах Центральної Європи

Нормативна регламентація безпосередньої (прямої) демократії на місцевому рівні. Спільні та відмінні форми прямої участі громадян у регіоні Центральної Європи. Інституційне середовище здійснення безпосередньої демократії у **Польщі**. Еволюція норм прямої демократії у **Чеській Республіці**. Проблеми інституціоналізації участі громадян у **Словаччині**. Нормативні механізми участі громадян у розвитку громад в **Угорщині**. Форми прямої демократії в **Україні**

Пряма демократія у громадах постсоціалістичних суспільств Європи. Характерні ознаки застосування інструментів безпосередньої демократії у **Республіці Польща**. Специфічні ознаки місцевої участі у **Чеській Республіці**. Особливості участі на місцевому рівні у **Словацькій Республіці**. **Нормативна регламентація безпосередньої демократії на місцевому рівні.** Спільні та відмінні форми прямої участі громадян у регіоні Центральної Європи. Інституційне середовище здійснення безпосередньої демократії у **Польщі**. Еволюція норм прямої демократії у **Чеській Республіці**. Проблеми інституціоналізації участі громадян у **Словаччині**. Тенденції участі громадян у місцевому самоврядуванні в **Угорщині**. Ефективність прямої демократії в **Україні**

Локальний вимір політико-культурних орієнтацій громадян країн Центральної Європи. Демократичні елементи у політичній культурі громадян **Польщі**. Позитивна оцінка демократичних інститутів жителями **Чеської Республіки**. Демократичні політичні орієнтації у місцевих спільнотах **Словаччини**. Специфіка політичної культури в **Угорщині**. Формування демократичної моделі політичної культури в **Україні**.

Тенденції інституціоналізації громадянського суспільства в постсоціалістичних країнах. Особливості розвитку організацій громадянського суспільства у **Республіці Польща**. Проблеми функціонування громадянської сфери у **Чеській Республіці**. Практика політизації структур громадянського суспільства в **Словацькій Республіці**. Відносини між державою та громадянським суспільством в **Угорщині**. Громадянське суспільство як актор суспільно-політичного життя в місцевих громадах **України**.

6. Program of the academic discipline

6.1. Content of the academic discipline

Module 1. Regional policy in the countries of Central Europe

Topic 1. Theoretical foundations of regional studies

Space as a set of objects and connections between them, caused by the location of one relative to another. Levels of political space: global, regional, interstate, nation-state, regional and local. Spatial terms "area", "region", "district", "region", "province", "zone" and others.

The region as an object and level of socio-political analysis . American and European traditions in the use of the concept of "region". Various mono - and interdisciplinary approaches to the definition of "region": economic definition; historical and cultural approach; sociological approach; historical and cultural approach. The region in the study of international relations. State-legal approach. Political and cultural approach. Macroregion – mesoregion – microregion .

The region as a result of the action of external factors and the influence of local factors. Region as an administrative-territorial unit of subnational level. Region as a non-administrative territorial unit of the subnational level. The region as the territory of implementation of state programs.

Political regionalism in the system of political and regional disciplines. . Regional studies, regional studies, regional studies , regional economy, regional sociology, political geography, regional demography, historical regional studies . The origins (beginning of the 20th century) and the emergence of political regionalism in the 1960s and 1970s **as a component of regional studies (regional science, regional studies)**. **Political regionalism as an interdisciplinary field of knowledge** that studies regional aspects of political institutions, processes, parties, elites, etc. within a certain state.

The specifics of the "**political region**" . The region as a political territorial community at the subnational level in the unity of its institutional, behavioral and mental aspects. Different types of political regions

The concept of "regionalism " in political science: a spatial approach to the study of socio-political phenomena; a synonym of a unitary decentralized state system; the principle of territorial differentiation of state policy; a relatively coherent system of political views, the central idea of which is to grant the regions wider powers and preserve their own identity; a set of social and political movements. **Types of regionalism:** cultural regionalism; economic regionalism; political regionalism: authentic, non-authentic . **Forms of regionalism** : moderate, radical, separatism.

Regionalism as "requirements of regions", **regionalization** as "response of the center" Regionalization as a process of successive changes in the territorial division of society and their certain fixation. An active form of regionalization. Passive form of regionalization.

Basic theories of regional development. Classical theory of regional policy: principles of J.M. Keynes (1930s): doubts about the ability of the competitive market mechanism to restore

economic equilibrium automatically, without state intervention. Neo-Keynesianism: the leading role of the national government and decentralized regional state structures in the processes of directing regional development

Neoclassical theory of economic development: M. Friedman (1970s) became a supporter of the principle of government non-interference in the functioning of the economy. As for the principles of implementing regional policy, its main task is not to reduce regional imbalances, but to achieve economic efficiency in the development of regions, which is possible only as a result of market action

The concept of **the knowledge economy** (since the 1970s; spread since the beginning of the 21st century). The concept of **sustainable development** (since the 1980s). The concept of **regional innovation systems** (since the 1990s). The theory of **stimulating regional competitiveness** (since the 1990s). The concept of **cluster development** as a format for stimulating competitiveness. The theory of **social capital of the territory**. The theory of "new regionalism" and its criticism

Types of regional policy according to the criterion of coordination of national and regional interests. The principle of "justice" and the principle of "efficiency" in regional politics. Modern variants of **relations between the "center" and the regions** regarding the implementation of the policy of territorial development equalization.

Regional political processes. "Political contract" as the main mechanism for distinguishing competence, responsibility, spheres of influence. **Political actors** at the level of regional communities. **Regional political regimes.** **Regional political cultures, identity, ideologies.**

Topic 2. Regional policy in the European Union

The main stages of regional policy formation in European countries and the European Communities. **The first stage:** the formation of regional politics during the Great Depression of 1929–1933. **The second stage:** 1940-1950s: regional policy as an instrument of state aid. **The third stage:** 1960s - early 1970s. Formation of regional policy of the European Communities and under its influence integrated regional policy in European countries. **The fourth stage:** from the mid-1970s to 1993 (the year of signing the Maastricht Treaty establishing the European Union): activation of the activities of regional and local authorities aimed at the implementation of specific development goals. The Paris Summit of October 19–20, 1972: the concept of "regional policy" was introduced; a decision was made to *create the European Regional Development Fund (since 1975)*. The single European act (signed in 1986 in Luxembourg and The Hague on February 17 and 28, respectively) on reducing the gap between different regions and the backwardness of regions that are in the least favorable conditions, the role of structural funds. **The fifth stage:** from 1993 until now: the transformation of the Europe of nation states into the Europe of regions. EC Resolution No. 1260/99 of July 21, 1999 on tasks and formulated requirements for the effective use of structural funds.

Regional policy of the European Union. The region in EU policy. Resolution of the European Parliament on Community regional policy and the role of regions of November 18, 1988 (known as the Commonwealth Charter on Regionalization): a region is a homogeneous space that has physical-geographical, cultural, and linguistic proximity, as well as the unity of economic structures and historical destiny Definition of the region by the EU Committee of Regions and the Assembly of European Regions.

History of EU regional policy formation. Norms of the Treaty establishing the European Economic Community (Treaty of Rome, 1957), the Treaty establishing the European Union (1992) on the harmonious development of the territory of the Communities.

Purpose, tasks, principles of EU regional policy. The role of the European Union in the implementation of regional policy. The role of national governments in the implementation of regional policy. The relationship between regional policy and cohesion policy. Target areas:

1993-1999, 2000-2006, 2007-2013, 2014-2020, 2020-2027. **Charter of regionalization in Europe . The idea of "Europe of Regions"**

The main tools of regional policy. Macroeconomic tools. Microeconomic tools.

Non-economic instruments. Regional representation in central authorities. Regional lobbying: forms, institutions, methods. Interbudgetary relations.

Regional development programming in the European Union. Organization of regional development planning and forecasting. Classification of development programs. The scheme and main models of regional development programs. Indicator system of regional plans and programs. Developing **concepts of joint development** in the countries of the European Union. Operational programs of the EU.

Financial mechanisms for attracting funds for the implementation of programs. **Implementation** of development programs. **Monitoring and evaluation of the implementation of development programs.**

Social capital of territories. The influence of social capital on the effectiveness of regional management and development of territories. Formation **partnerships** as institutional foundations local development _ Special institutes for the support of territorial development.

Regional development agencies. Cluster approach to regional development.

Cases of the member states of the European Union regarding the implementation of regionalization Federal systems (Austria, Belgium, Germany, Switzerland), regionalized unitary states (Italy, Spain, Great Britain), unitary states that transfer powers to regions (France, the Netherlands, Portugal), classic unitary states (the rest of the states). The case of Spain and Italy.

Topic 3. Formation and evolution of regional policy in the countries of Central Europe

Prerequisites for the formation of modern regional policy in the post-socialist countries of Central Europe. **The legacy of spatial development in the period of socialism .**

Formation of **subnational levels of management** as a result of decentralization or deconcentration of power. Challenge of uneven development of regions and territories of Central European states: **the problem of backward and depressed regions** **Obstacles** to regionalization: state of local self-government; lack of tools for coordination of local self-government interests; the problem of the relationship between sectoral and spatial approaches to management.

The need for adaptation to the requirements of regional policy of the European Union. Application of the main principles of EU structural policy, EU regional statistics system. Implementation of programming and development planning mechanisms.

Models of implementation of regional policy at the national level in the countries of Central Europe: deconcentration of state power at the level of regions; combination of deconcentration and decentralization at the regional level; decentralization at the regional level, creation of a system of local self-government at the regional level; regional autonomy. Main stages of regional reforms in Central European countries.

Tools and mechanisms of regional development in post-socialist countries. Formation of non-administrative levels of management: the formation of **macro-regions** in the countries of Central and Eastern Europe. Relationship between statistical regions (NUTS II), programming regions and administrative units of the state.

Creation of **agencies, councils, regional development funds** and other non-administrative management institutes.

Regional policy in the Republic of Poland. Peculiarities of regional development in the post-socialist period. Administrative and territorial system. Institutional and legal basis of regional policy. Distribution of powers and functions between different institutions.

Regional policy in the Czech Republic. Peculiarities of regional development in the post-socialist period. Administrative and territorial system. Institutional and legal basis of regional policy. Distribution of powers and functions between different institutions.

Regional policy in Hungary. Peculiarities of regional development in the post-socialist period. Administrative and territorial system. Institutional and legal basis of regional policy. Distribution of powers and functions between different institutions.

Regional policy in the Slovak Republic. Peculiarities of regional development in the post-socialist period. Administrative and territorial system. Institutional and legal basis of regional policy. Distribution of powers and functions between different institutions.

Development of regional policy in Ukraine (1991-2023).

Spatial features of the Ukrainian state. Historical and cultural factors of regionalization of the Ukrainian state. Economic diversity of regions, dynamics of interregional disparities. External factors of regionalization of Ukraine.

The main stages and features of administrative and territorial reform in Ukraine. Modern scheme of administrative and territorial organization of Ukraine.

Development of the regional policy of Ukraine.. The concept of the state regional policy of Ukraine (May 2001). Law of Ukraine "On stimulating the development of regions" (September 2006). **Law of Ukraine "On the Basics of State Regional Policy" (dated 02/05/2015 with amendments dated 07/09/2022)**

Specification of the principles of regional policy in the State Strategy of Regional Development until 2015, (July 2006). Changes in the priorities of regional policy in the State strategies of regional development until 2020, for 2021-2027.

Institutional support for the implementation of regional policy. Directions of regional development convergence in the EU and Ukraine.

Module 2. Local self-government and democracy in the countries of Central Europe

Topic 4. Theoretical foundations of the study of local self-government and democracy

Classical **theories** local self-government . Modern concepts local self-government.

Principles and models local self-government .

Methodology **local political studio** _ Definition local politics. local political regime.

Prerequisites for the formation of **the concept of local democracy** (1980-1990s): the "New Urban Left" movement, the policy of T. Blair's Labor government in Great Britain. Promotion of the concept by the Council of Europe as an ideal format of local democracy.

Local democracy as a power regime under which citizens control local government and directly participate in decision-making. Specific features of local (local) democracy: belonging to the community; deliberation; political education; ensuring good governance and social welfare in the community.

Communitarian version of local democracy: "very local democracy". **The relationship between the concepts of "local self-government" and "local democracy"**.

Conceptual changes in political-power relations at the local level: formation of local identity: communities should turn into political units whose residents share a common spatial identity; dissemination of the practice of public accountability of local " quangos " and

partnerships , with the aim of increasing the level of legitimacy of their activities in the eyes of community residents; creation of additional representative structures at traditional local self-government bodies (advisory committees; ad hoc groups; the spread of collective actions of citizens, as opposed to individual ones, which will contribute to overcoming the stereotype of the consumerist attitude of residents to the institutions of local self-government.

The role of the Council of Europe in promoting the concept of local democracy. Mechanisms of monitoring and promoting the priority of democracy by the pan-European organization. Institutionalization of local democracy as a direction of activity of the Council of Europe.

Topic 5. Institutionalization of local self-government and local democracy in the countries of Central Europe

Political and normative prerequisites of the "revival" of local self-government in the countries of Central Europe in the 1990s. Factors of formation and content of the normative field of local democracy in post-socialist Europe. A radical variant of decentralization in **Poland**. Formation of a liberal regulatory framework for local democracy in **the Czech Republic**. Factors and forms of institutionalization of self- government in **Slovakia**

Reforming the system of public administration and administrative-territorial organization in the negotiation process between **the European Union** and candidate countries. The issue of local self-government in relations between the European Union and Central European countries.

Europeanization of the political process in the "new members" of the European Union. Changing political trends at the local level

Topic 6. Representative institutions of local self-government in the region of Central Europe

Systems and procedures of elections to local authorities. Establishment of local electoral democracy in the region of Central Europe. Evolution of the rules for the election of local authorities in **the Republic of Poland**. Sustainability of the normative field of formation of local authorities in **the Czech Republic**. Majoritarian design of the system of local self-government elections in **the Slovak Republic**. Specifics of the election process in **Hungary**. Changing the system of elections at the local level in **Ukraine**

Sources of formation and peculiarities of reproduction of political elites in the countries of Central Europe . General trends of local elite formation in post-socialist societies. The role of the former nomenclature, the opposition, "new" entrepreneurs in the formation of a new elite. The factor of the size of territorial communities in the composition of certain patterns of elite formation.

The "local revolution" of 1990 and the establishment of elite reproduction tendencies in **the Republic of Poland**. Formation of the main channels of elite formation in **the Czech Republic**. Peculiarities of reproduction of local political elites in **the Slovak Republic**. Local political elites in **Hungary**. Stability and renewal of local elites in **Ukraine**.

Topic 7. Participation of citizens in local self-government in the countries of Central Europe

Normative regulation of direct democracy at the local level . Common and distinct forms direct participation of citizens in the region of Central Europe. Institutional environment of implementation of direct democracy in **Poland**. Evolution of norms of direct democracy in **the**

Czech Republic. Problems of institutionalization of citizen participation in **Slovakia**. Normative mechanisms of citizen participation in community development in **Hungary**. Forms of direct democracy in **Ukraine**

Direct democracy in communities of post-socialist European societies. Characteristic features of the use of tools of direct democracy in **the Republic of Poland**. Specific features of local participation in **the Czech Republic**. Peculiarities of participation at the local level in **the Slovak Republic**. **Normative regulation of direct democracy at the local level.** Common and distinct forms direct participation of citizens in the region of Central Europe. Institutional environment of implementation of direct democracy in **Poland**. Evolution of norms of direct democracy in **the Czech Republic**. Problems of institutionalization of citizen participation in **Slovakia**. Trends in citizen participation in local self-government in **Hungary**. Effectiveness of direct democracy in **Ukraine**

Local dimension of political and cultural orientations of citizens of Central European countries. Democratic elements in the political culture of **Polish citizens**. Positive assessment of democratic institutions by residents **of the Czech Republic**. Democratic political orientations in local communities **of Slovakia**. The specifics of political culture in **Hungary**. Formation of a democratic model of political culture in **Ukraine**.

Trends in the institutionalization of civil society in post-socialist countries. Peculiarities of the development of civil society organizations in **the Republic of Poland**. Problems of functioning of the civil sphere in **the Czech Republic**. The practice of politicization of civil society structures in **the Slovak Republic**. Relations between the state and civil society in **Hungary**. Civil society as an actor of social and political life in local communities **of Ukraine**.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Теоретичні засади регіоналістики	38	8	6			24	44	2	2			40
Тема 3. Регіональна політика в Європейському Союзі	28	4	4		20		24	2				20
Тема 3. Становлення та еволюція регіональної політики в країнах Центральної Європи	20	4	4			12	22	2	2			20
Тема 4. Теоретичні засади вивчення місцевого самоврядування та демократії	18	4	2			12	22	2				20
Тема 5. Інституціоналізація місцевого самоврядування та місцевої демократії у країнах Центральної Європи	24	6	6			12	24	2				20
Тема 6. Представницькі інститути місцевого самоврядування у регіоні Центральної Європи	30	6	4		20		22	2	2			20
Тема 7. Участь громадян у місцевому самоврядуванні у країнах Центральної Європи	22	6	4			12	22	2				20
Усього годин	180	38	30		40	72	180	14	4			162

-

6.3. Теми практичних (семінарських) занять (денна форма)

N з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні засади регіоналістики	6
2	Регіональна політика в Європейському Союзі	4
3	Становлення та еволюція регіональної політики в країнах Центральної Європи	4
4	Теоретичні засади вивчення місцевого самоврядування та демократії	2
5	Інституціоналізація місцевого самоврядування та місцевої демократії у країнах Центральної Європи	6
6	Представницькі інститути місцевого самоврядування у регіоні Центральної Європи	4
7	Участь громадян у місцевому самоврядування у країнах Центральної Європи	4
Разом:		30

6.4. Самостійна робота (денна форма)

N з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні засади регіоналістики	24
2	Регіональна політика в Європейському Союзі	
3	Становлення та еволюція регіональної політики в країнах Центральної Європи	12
4	Теоретичні засади вивчення місцевого самоврядування та демократії	12
5	Інституціоналізація місцевого самоврядування та місцевої демократії у країнах Центральної Європи	12
6	Представницькі інститути місцевого самоврядування у регіоні Центральної Європи	
7	Участь громадян у місцевому самоврядування у країнах Центральної Європи	12
Разом:		72

6.5. Індивідуальна робота

Індивідуальна робота студента з курсу «Регіональна політика та місцеве самоврядування у країнах Центральної Європи» включає:

Перший модуль: Опис case study регіону України, в якому успішно втілюється досвід регіональної політики центральноєвропейських країн

Другий модуль: Розробка ідеї та алгоритму реалізації місцевої ініціативи в одній з громад України, враховуючи досвід центральноєвропейських країн

7. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet та середовища E-learn названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних і практичних (семінарських) занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

1. *Європейська регіональна політика*: підручник За ред. Крисоватого А. та Ліщинського І. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ЗУНУ», 2020. 236 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42197/3/%d0%9f%d1%96%d0%b4%d1%80%d1%83%d1%87%d0%bd%d0%b8%d0%ba%28%d1%84%d1%96%d0%bd%d0%b0%d0%bb%29.pdf>
2. Лендзел М.О. *Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи*: монографія. Ужгород: Мистецька лінія, 2011. 688 с.
3. Ліщинський І., Лизун М. *Практика впровадження місцевого менеджменту в Європейському Союзі*: навчально-практичний посібник. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 72 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45830/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%28%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%29.pdf>
4. *Місьцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень*: навч. посіб. / [А. П. Лелеченко, О. І. Васильєва, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] К. : 2017. 110 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/202/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B5-%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B2-%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85-%D0%B4%D0%B5%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>
5. *Муніципальний менеджмент* : підручник / О. Н. Євтушенко, В. М. Ємельянов, В. І. Андріяш. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. 404 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/213/1/%D0%84%D0%B2%D1%82%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%20%D0%9D.%20%D0%9C%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B>

- [0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82.pdf](https://karazinbook.com/sites/default/files/books/panchenko.pdf)
6. Панченко Т. В. *Політична регіоналістика: навчальний посібник*. Х.: ХНУ імені В.Н Каразіна, 2011. 188 с.
URL: <https://karazinbook.com/sites/default/files/books/panchenko.pdf>
  7. *Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття: навчальний посібник*. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2016. 464 с.
  8. *Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку* / Лендшел М., Винницький Б., Ратейчак Ю., Санжаровський І. За ред. Санжаровського І., Полянського Ю. К.: К.І.С., 2007. 80 с. URL: <https://www.ipas.org.ua/index.php/library/educational-materials/183-posibnik-z-monitoringu-ta-otsinjvannja-program-regionalnogo-rozvitku>
  9. *Проблеми організації та діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в Україні: навчальний посібник* / М. В. Ковалів, Г. Ю. Лук'янова, М. П. Гурковський, В. О. Іваха, С. С. Єсімов, М. Т. Гаврильців, Р. В-В. Кісіль. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. 553 с.
URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/75/1/probl%20organiz%20dialnosti.Pdf>
  10. *Регіональна політика Європейського Союзу: підручник* / За ред. Віктора Чижикова. К.: КНЕУ, 2016. 495 с.
URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/evrointegracii/Pidruchnuk_ERDM_2016.pdf
  11. Федоренко В.Л., Чернеженко О. М. *Місьцеве самоврядування в Україні та державах-учасницях ЄС: конституційне регулювання й організаційні моделі* : монографія / Нац. акад внутр. справ. Київ : Ліра-К, 2018. 379 с.
URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/fedorenko_v.l._chernezhenko_o.m._konstytuciyni_modeli_miscevogo_samovryaduvannya_monografiya_2017.pdf

Додаткова література:

1. Безверхнюк Т. *Європейські стандарти врядування на регіональному рівні: монографія* / Т. М. Безверхнюк, С. Є. Саханенко, Е. Х. Топалова ; за заг. ред. Т. М. Безверхнюк. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. 328 с.
2. *Децентралізація: експерименти и реформи* / под. ред. Тамаша М. Хорвата. Т. 1. — Органы местного самоуправления в Центральной и Восточной Европе. Будапешт, 2000. 494 с.
3. *Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України* / Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні. DESPRO». Ф К.: ТОВ «Софія». 2012. 128 с
4. *Зарубіжний досвід організації роботи місцевої влади* : монографія / М.О. Пухтинський, П. В. Ворона, О. В. Власенко та ін. ; За заг. ред. П. В. Ворони. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. 280 с.
5. *Зарубіжний досвід регіонального економічного розвитку: інновації, екосистема, місьцеве самоврядування* / Ажажа М., Фурсін О., Венгер О. *Humanities Studies*. 2022. Випуск 11 (8). С. 169-183. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/261934/258350>
6. Ілько І.В, Кіш Є.Б., Лендшел М.О. *Європа регіонів на початку ХХІ століття Майбутнє регіональної політики у країнах Центральної та Східної Європи*. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2001. 67 с.

7. Кармазіна М. *Регіональні політичні режими в Україні: підстави формування, специфіка функціонування, особливості трансформації* / М. Кармазіна, Т. Бевз, Н. Ротар. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 248 с.
8. Куйбіда В.С. *Територіальне планування в Україні: європейські засади та національний досвід* / В.С. Куйбіда, Ю.М. Білоконь. К. : Логос, 2009. 108 с
9. Лукач Н.М. Європейська політика згуртування в ХХІ ст.: орієнтири та досвід для України. Науковий журнал «Політикус». 2021. Випуск 5. С. 107-113. http://politicus.od.ua/5_2021/18.pdf
10. Малиновський В. *Територіальна організація влади в Україні: концептуальні засади трансформації*. Луцьк: СПД Галяк Ж. В., 2010. 451 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/8154>.
11. Мельниченко Б.Б. *Політико-правові перетворення в Центрально-Східній Європі наприкінці ХХ ст. (на матеріалах Польщі, Чехії та Словаччини): монографія*. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 204 с.
12. *Механізми реалізації регіональної політики: оцінка ефективності та напрями удосконалення* / наук. ред. С. Л. Шульц. Львів, 2018. 205 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180102.pdf>
17. *Місьцеве самоврядування в Україні: євроінтеграційний шлях: колективна монографія* / за заг. ред. Р.М. Плюща. Київ: РІДНА МОВА, 2016. 808 с.
18. *Місьцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: колективна монографія* / за заг. ред. Р.М. Плюща. Київ: РІДНА МОВА, 2016. 744 с.
19. *Передумови та практики реалізації реформ на регіональному і місцевому рівнях* / [ред. : С. О. Біла, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко]. К. : НІСД, 2014. 68 с.
20. *Регіональна політика в країнах Європи Уроки для України* / За ред. Максименка С., Київський центр Інституту Схід-Захід. Київ: "Логос", 2000. 188 с.
21. *Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи: збірник* / В.С. Куйбіда, В.А.Негода, В.В.Толкованов. Київ, Видавництво «Крамар», 2009. 170 с. URL: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2012/10/Book_Reg_Rozv_ProstPlanuvan_final.pdf
22. Романюк С.А. *Децентралізація: теорія та практика застосування: монографія*. Київ, 2018. 216 с. URL: http://bookri.com.ua/wp-content/uploads/2017/12/romanuk_predprosm1.pdf
23. *Система державного управління Республіки Словаччина: досвід для України* / [Уклад Х. М. Дейнега ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Завгороднюка]. К. : НАДУ, 2011. 52 с.
24. *Система державного управління Республіки Чехія: досвід для України* / [Уклад. Х. М. Дейнега; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, С. В. Загороднюка]. К.: НАДУ, 2011. 40 с
25. Шамборовський Г. *Регіональна політика Європейського Союзу*. К.: Знання, 2011. 188 с
26. *Democracy at Local Level*. URL: http://idea.int/publications/dll/upload/DLL_full_book.pdf.
27. *The European Union and New Regionalism Regional Actors and Global Governance in a Post-Hegemonic Era* / Ed. M. Telo. Ashgate, 2007. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=aSAZwUx-XUAC&oi=fnd&pg=PR7&dq=regional+policy+european+union&ots=ty0HJ47mfr&sig=Q0axUmq2-TKJ_YgV0sbO8BhzKuM&redir_esc=y#v=onepage&q=regional%20policy%20european%20union&f=false
28. *The Europeanization of Central and Eastern Europe* / Ed. F. Schimmelfennig, U. Sedelmeier. Cornell University Press, 2005. URL: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=YYvXpCRYFj8C&oi=fnd&pg=PR7&dq=regional+policy+study+book&ots=dG1PwIKp-l&sig=uZvg9kCPZ2AYBY0->

- [yPC_6XJrw&redir_esc=y#v=onepage&q=regional%20policy%20study%20book&f=false](#)
29. *Handbook of Regional Growth and Development Theories* / R. Capello, P. Nijkamp / revised and extended second edition 2019. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=MDejDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=regional+policy+eu&ots=-221hn5Foa&sig=J9n82qucmLV7QdYGH_Hj9R9Bkxc&redir_esc=y#v=onepage&q=regional%20policy%20eu&f=false
  30. Hooghe E. *Cohesion policy and European Integration Building Multi Level Governance* Oxford University Press, 1996 URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=O1U-BgbrmjQC&oi=fnd&pg=PR12&dq=regional+policy+study+book&ots=HIvCgRAYzz&sig=9eBYZ_LnkfWeczmaLlyMO9PksD0&redir_esc=y#v=onepage&q=regional%20policy%20study%20book&f=false
  31. Kuhlmann S. *Local Authorities between the State and the Market: An International Comparison of Local Government Systems and Reforms*. Deutsches Institut für Urbanistik. URL: <http://www.difu.de/publikationen/local-authorities-between-the-state-and-the-marketan.html>
  32. Lendel M. International Standards of Citizens Assessment of Public Administration and Local Government Reform in Ukraine after 2014. *VIEŠOJI POLITIKA IR ADMINISTRATIVAS PUBLIC POLICY AND ADMINISTRATION*, 2019, 18 (32), P. 314-326. URL: <https://ojs.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/4805>.
  33. Lendel M., Bula S. Samorząd lokalny na Ukrainie: forma, która nie stała się treścią. *Politeja Pismo Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego*. 2015 Kraków. NR 2 (34/1) Studia Ukraińskie. P. 93-106. URL: <https://journals.akademicka.pl/politeja/article/view/2384>
  34. *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism*, Oxford, 2016 URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=frhICwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA374&dq=regional+policy+local+governments+eu&ots=YZ6DUf9rdM&sig=zV92c2pzwQSVvoQEnkFWN3oM_-E&redir_esc=y#v=onepage&q=regional%20policy%20local%20governments%20eu&f=false
  35. *The Oxford Handbook of Governance* / Ed. by D. Levi-Faur. Oxford University Press, 2012. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=9nAWEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=local+government+governance+europe&ots=mgtz4Owv3B&sig=edzmAzoxR2RhdmdmZY8kXOvjszMZU&redir_esc=y#v=onepage&q=local%20government%20governance%20europe&f=false
  36. *The Oxford Handbook of Local and Regional Democracy in Europe* / Ed. by J. Loughlin, F. Hendriks, A. Lidstrom. Oxford University Press, 2011. https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=NzVoAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=local+government+governance+europe&ots=m-J3JxAL8u&sig=6cPsPWm0S9u9NOVC7FZm0lNe5M8&redir_esc=y#v=onepage&q=local%20government%20governance%20europe&f=false
  37. Soós G., Zentai V. Introduction. *Faces of Local Democracy. Comparative Papers from Central and Eastern Europe* / Ed. G. Soós, V. Zentai. Budapest: OSI-LGPSRI, 2005. P. 1-12. URL: http://pdc.ceu.hu/archive/00006925/01/LGI_Faces-of-Local-Democracy_2005.pdf.
  38. Sagan I. Contemporary Regional Studies – Theory, Methodology and Practice. *Regional and Local Studies special issue*. URL: https://studreg.uw.edu.pl/dane/web_srill_files/228/2006_5_sagan.pdf

39. Stoker G. *The Comparative Study of Local Governance: The Need to Go Global*. URL: http://www.ipeg.org.uk/papers/comp_study_local_gov.pdf
40. Swianiewicz P. An Empirical Typology of Local Government Systems in Eastern Europe, *Local Government Studies*, 2014, Vol. 40 – Issue 2, URL: <https://doi.org/10.1080/03003930.2013.807807>
41. *Transition, Cohesion and Regional Policy in Central and Eastern Europe* / Downes R. 2019. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=1UmjDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT6&dq=related:PfaWQs3opOcJ:scholar.google.com/&ots=qKwHyTkqB_&sig=OnmqQsHxnPgoNhtltPwLyLBPkOo&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Інформаційні ресурси в мережі Інтернеті:

1. Офіційний вебпортал парламенту України «Верховна Рада України». URL: <https://www.rada.gov.ua/>
2. Асоціація міст України. URL: <http://www.auc.org.ua>
3. An official website of the European Union, URL: https://european-union.europa.eu/index_en
4. European Commission Regional Policy. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/home_en
5. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. URL: <https://www.gov.pl/>
6. Urad Vlady Slovenskej Republiky. URL: <https://www.vlada.gov.sk/>
7. Vlada Ceske Republiky. URL: <https://www.vlada.cz/>
8. Website of the Hungarian Government. URL: <https://2015-2019.kormany.hu/en>.
9. The Assembly of European Regions. URL: <http://www.aer.eu>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток __).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри _____

(підпис)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток __).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри _____

(підпис)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток __).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри _____

(підпис)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток __).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____